

САНАРИПТИК ТРАНСФОРМАЦИЯ ЖАНА АНЫН БАШКАРУУ ЭСЕБИНЕ
ТИЙГИЗГЕН ТААСИРИ

Өмүркулова Г. К.¹, Джумабаева М.З. ², Закирова Ж. Т. ³, Алишеров К.⁴

(1) И.Арабаев атындагы КМУнун Экономика жана менеджмент институтунун доценти, э.и.к., gulii@mail.ru

(2) И.Арабаев атындагы КМУнун Экономика жана менеджмент институтунун доценти, э.и.к.,

(3) И.Арабаев атындагы КМУнун Экономика жана менеджмент институтунун ага окутуучусу

(4) М. Рыскулбеков атындагы КЭУнун студенти

Аннотация. Макалада санариптик трансформациянын заманбап уюмдардагы башкаруу эсебине тийгизген таасири каралат. Санариптик технологиялардын таасири астында бухгалтердик эсеп практикасындагы өзгөрүүлөрдүн негизги аспектилер, ошондой эле алардын стратегиялык чечимдерге жана ишкананы башкаруудагы аналитикалык процесстерге тийгизген таасири талкууланат. Авторлор заманбап бухгалтердик эсеп системалары туш болгон негизги тенденцияларды жана көйгөйлөрдү талдап, ошондой эле санариптештирүү шартында башкаруу эсебин өнүктүрүүгө келечектүү ыкмаларды сунушташат.

Өзөктүү сөздөр: санариптик трансформация, башкаруу эсеби, санариптик технологиялар, стратегиялык менеджмент, аналитика, эсепке алуу системасы, инновациялар, бизнес-процесстер.

ЦИФРОВАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ И ЕЕ ВЛИЯНИЕ НА
УПРАВЛЕНЧЕСКИЙ УЧЕТ

Омуркулова Г. К.¹, Джумабаева М.З. ², Закирова Ж. Т. ³, Алишеров К.⁴

(1) к.э.н., доцент Института экономики и менеджмента КГУ им. И.Арабаева gulii@mail.ru

(2) к.э.н., доцент Института экономики и менеджмента КГУ им. И.Арабаева

(3) старший преподаватель Института экономики и менеджмента КГУ им. И.Арабаева ⁽⁴⁾ студентка НИУ КЭУ им. М. Рыскулбекова

Аннотация: Статья рассматривает влияние цифровой трансформации на систему управленческого учета в современных организациях. Обсуждаются ключевые аспекты изменений в учетной практике под воздействием цифровых технологий, а также их влияние на стратегические решения и аналитические процессы в управлении предприятием. Авторы анализируют основные тенденции и вызовы, с которыми сталкиваются современные бухгалтерские системы, а также предлагают перспективные подходы к развитию управленческого учета в условиях цифровизации.

Ключевые слова: цифровая трансформация, управленческий учет, цифровые технологии, стратегическое управление, аналитика, бухгалтерская система, инновации, бизнес-процессы.

DIGITAL TRANSFORMATION AND ITS IMPACT ON MANAGEMENT
ACCOUNTING

Omurkulova G. K.¹, Dzhumabaeva M. Z.², Zakirova Zh. T.³, Alisherova K.⁴

⁽¹⁾ *ph.d., associate professor Institute of economics and management KSU named after I. Arabaeva*
gulii@mail.ru

⁽²⁾ *ph.d., associate professor Institute of economics and management KSU named after I. Arabaeva*

⁽³⁾ *senior lecturer Institute of economics and management KSU named after I. Arabaeva*

⁽⁴⁾ *student KEU named after. M. Ryskulbekova*

Abstract: *The article examines the impact of digital transformation on the management accounting system in modern organizations. Key aspects of changes in accounting practices under the influence of digital technologies are discussed, as well as their impact on strategic decisions and analytical processes in enterprise management. The authors analyze the main trends and challenges faced by modern accounting systems, and also offer promising approaches to the development of management accounting in the context of digitalization.*

Keywords: *digital transformation, management accounting, digital technologies, strategic management, analytics, accounting system, innovation, business processes.*

Глобалдык контекстте өнүгүүнүн негизги багыты санариптик технологиялардын коомдук турмуштун бардык чөйрөлөрүнө, анын ичинде мамлекеттик башкарууга, экономикага, бизнеске жана социалдык чөйрөгө кириши болуп саналат. Санариптик трансформациялар социалдык-экономикалык турмуштун ар кандай чөйрөлөрүндө олуттуу өзгөрүүлөргө алып келди, бардык деңгээлдеги ишкердикке - чакан компаниялардан дүйнөлүк корпорацияларга чейин таасирин тийгизди.

Ишканаларга заманбап санариптик технологияларды киргизүү социалдык жана уюштуруучулук өзгөрүүлөрдүн кеңейишине өбөлгө түзөт, ошондой эле экономикалык процесстерге таасирин тийгизет.

Ишканаларга заманбап санариптик технологияларды киргизүү социалдык жана уюштуруучулук өзгөрүүлөрдүн кеңейишине өбөлгө түзөт, ошондой эле экономикалык процесстерге таасирин тийгизет. Санарип технологиялары башкаруу эсебине да олуттуу таасирин тийгизип, аны заманбап санариптик инструменттерди колдонууга негизделген жана жаңы техникалык, жүрүм-турумдук жана уюштуруучулук аспектилерди камтыган татаал аналитикалык процесске айландырууда [1].

Технологиялык өзгөрүүлөрдүн жана санариптик экономикалык чечимдерди кеңири колдонуунун натыйжасында башкаруу эсебинин системасынын өзгөрүшүнүн көйгөйлөрүнө арналган заманбап изилдөөлөр экономикалык илим үчүн салыштырмалуу жаңы болсо да, илимий адабияттарда буга чейин эле олуттуу көңүл бурулган. Бул багыттагы негизги изилдөөчүлөр арасында Исраилов М.И., Маткеримова А.М., Исраилов Т. М. жана башкалар сыяктуу окумуштуулар бар[2].

Бирок, санариптик технологиялардын таасири астында башкаруу эсебин трансформациялоонун таасирин изилдөөнүн заманбап спецификалары статистикалык маалыматты талдоодо жана иштеп чыгууда практикалык санариптик техникалык чечимдерди колдонуунун өзгөчөлүктөрүнөн көз каранды экенин белгилей кетүү керек. уюмдун бизнес-процесстери. Бул багытта дагы деталдуу изилдөөлөрдү талап кылат.

Дүйнөлүк экономиканын өнүгүүсүнүн азыркы этабы санариптик технологияларды масштабдуу киргизүү менен мүнөздөлөт, бул сөзсүз түрдө материалдык жана материалдык эмес байлыктарды өндүрүү, бөлүштүрүү, алмашуу жана керектөө чөйрөлөрүндө түп-тамырынан бери өзгөрүүгө алып келет. Бул, өз кезегинде, тышкы жана ички колдонуучулар тарабынан чечимдерди кабыл алуу үчүн ишкананын ишмердүүлүгү жөнүндө маалыматтарды табуу, өлчөө, эсепке алуу, топтоо, жалпылоо, сактоо жана берүү сыяктуу бухгалтердик эсепке жаңы милдеттерди коёт.

Ушуга байланыштуу санариптик трансформациянын шартында бухгалтердик эсептин абалын жана өнүгүү келечегин изилдөөгө байланышкан маселелер өзгөчө актуалдуу болуп калды [1].

Санариптик экономиканын концептуалдык негиздери төртүнчү өнөр жай революциясын жайылтуудан келип чыгат, ал буга чейинки бардык өнөр жай революцияларынын жетишкендиктеринин негизинде ишке ашып, адамзатты өнүгүүнүн жаңы деңгээлине көтөрүүдө.

Биринчи өнөр жай революциясынын шартында бухгалтердик эсептин негизги милдети бухгалтердик эсептин объекттеринин спектрин кеңейтүү болгон. Экинчи жана үчүнчү революцияларда эсеп системасы көп сандагы объектилерди эсепке алууну камсыз кылууга багытталган.

Заманбап шарттарда, төртүнчү өнөр жай революциясы санариптик технологияларды киргизүүдө, эсептин негизги милдети санариптик ресурстар жөнүндө эсептик маалыматты калыптандыруу болуп саналат. Бул бухгалтердик эсеп системасы маалыматтар, программалык камсыздоо, маалыматтык технологиялар жана заманбап экономикада барган сайын маанилүү болуп жаткан башка санариптик активдер сыяктуу санариптик активдерге көз салуу жана талдоо үчүн ылайыкташтырылышы керек дегенди билдирет.

Акыркы технологиялар бизнес жүргүзүүнүн жолдорун гана эмес, бухгалтердик эсепти уюштуруудагы талаптарды да өзгөртөт. Интернеттин жана башка маалыматтык-коммуникациялык технологиялардын өнүгүшү бизнес жүргүзүүнүн, анын ичинде жеткирүүчүлөр, керектөөчүлөр, башка фирмалар, финансы институттары жана мамлекеттик органдар менен болгон мамилелердин өзгөрүшүнө алып келет. Экономикалык жана башкаруу ишмердигинде санариптик ресурстарды пайдалануунун багыттары, бухгалтердик эсепти башкаруу системасына интеграциялоо маселелери, ошондой эле финансылык процесстин катышуучуларынын тармактык өз ара аракеттенүүсүн уюштурууга карата мамилелер да өзгөрүүдө.

Мурда, бизнес ээлери ар кандай каталарга жакын болгон бухгалтердик маалыматты кол менен жүргүзүү үчүн бухгалтерлерди жалдоо үчүн олуттуу күч-аракетти, убакытты жана ресурстарды коротуу керек болчу. Бирок бүгүнкү күндө бухгалтердик эсепти санариптештирүү бизнес ээлерине жана алардын бухгалтерлерине функционалдык милдеттерди тезирээк жана так аткарууга, ошондой эле финансылык

отчетту натыйжалуу чечмелеп жана даярдоого мүмкүндүк берет. Бул убакытты жана ресурстарды бошотуп, бизнес ээлерине стратегиялык максаттарга көңүл бурууга жана башкаруунун татаал проблемаларын чечүүгө мүмкүндүк берет [3].

Өндүрүштүк мамилелер системасына санариптик программалык чечимдерди киргизүүнүн заманбап тенденциялары ишканалардын иштешине чоң таасирин тийгизет. Бул тенденциялар интернеттин, мобилдик технологиялардын жана санариптик экономиканын адистештирилген инструменттеринин тез өнүгүшү менен байланышкан стратегиялык башкаруу эсебинин чөйрөсүнө да олуттуу таасирин тийгизет. Натыйжада, ишканалардын башкаруучу персоналы мурда стратегиялык эсептин принциптери калыптанган маалыматтын көлөмүнөн ашкан өтө кеңири маалыматтарды алууга мүмкүнчүлүк алышат.

Бул аналитикалык маалыматтардын санариптик формалары кеңири колдонула баштагандыктан, башкаруу эсебинин принциптерин ишке ашырууга методологиялык мамилени өзгөртүү зарылдыгын жаратат. Демек, санариптик экономиканын технологиялары методологиялык ыкмалардын маңызына олуттуу таасир этет жана башкаруу эсебинин жаңы ыкмаларын түзөт.

Ал ошондой эле санариптик экономиканын технологияларынын эмпирикалык изилдөөлөр үчүн жеткиликтүү маалымат топтомдорундагы өзгөрүүлөргө таасир этүүчү жолдорун кайра карап чыгуу зарылдыгын жаратат. Мындан тышкары, уюмдардагы бизнес процесстерин санариптик аналитикалык изилдөөлөрдүн натыйжасында алынган маалыматтарды жалпылоо жана талдоо үчүн системалуу муктаждыктар бар.

Бул факторлордун баары стратегиялык башкаруу эсебине дагы эле колдонулуп келе жаткан классикалык ыкмаларды кайра карап чыгуунун объективдүү зарылдыгын аныктайт.

Башка жагынан алганда, интенсивдүү санариптештирүү башкаруу эсебин өнүктүрүүгө, эсептөөлөрдү жөнөкөйлөтүүгө жана уюмдун иши жөнүндө ишенимдүү аналитикалык корутундуларды тез түзүүнү камсыз кылууга олуттуу салым кошуп жатканын белгилей кетүү керек. Санариптик технологияларды колдонуу да бухгалтердик эсептин жана аналитикалык процесстин натыйжалуулугун жогорулатууга жардам берет.

Бул тенденциялар башкаруу эсебинин системасына таасирин тийгизген санариптик экономика интернет аркылуу маалымат каналдарынын тез өз ара аракеттенүүсүнө негизделген экономикалык мамилелердин тармактык системасы экендиги менен түшүндүрүлөт. Инновациялык технологиялардын циклдарынын тез өсүшү, адистештирилген санариптик тиркемелерди жайылтуу жана аларды уюмдун бардык бизнес-процесстерине киргизүү өндүрүш жана сатуу процессинин бардык катышуучуларынын эң тез жана эң натыйжалуу интеграциясына көмөктөшөт.

Ошентип, санариптик технологияларды ишке ашырган ишканалар олуттуу атаандаштык артыкчылыкка ээ болушат, бул алардын ишинин натыйжалуулугун жалпы жогорулатууга өбөлгө түзөт.

Уюмдук башкаруунун санариптик трансформациясынын контекстинде башкаруу эсебинин тутумуна тийгизген таасири стандартташтыруу жана санариптик программалык чечимдердин бардык деңгээлдеги бухгалтердик эсептин жана финансылык отчеттуулуктун учурдагы стандарттарына шайкеш келишин камсыз кылууну камтыйт. Бул процесс практикада татаалдашат, анткени бизнес-процесстер үчүн санариптик программалык чечимдер алардын колдонуучуларынын социалдык жүрүм-турумун акыркы интернет технологияларына негизделген моделдерге ылайык өзгөртүүнү талап кылат.

Ошентип, башкаруу эсебинин санариптик трансформациясы уюмдагы бухгалтердик эсепти жана аналитикалык процесстерди гана камтыбастан, маалыматты чогултуу, иштеп чыгуу жана берүү аркылуу атаандаштык чечимдерди кабыл алууга колдоо көрсөтөт. Бул башкаруунун стратегиялык өнүгүү контекстинде бизнес процесстерин пландаштырууга, көзөмөлдөөгө жана баалоого жардам берет.

Стратегиялык башкарууда чыгымдарды эсептөө жана чечимдерди кабыл алуу үчүн маалыматтык керектөөлөр маалыматты киргизүү/чыгаруу процесстеринин деңгээлинде башкарууга программалык ыкмалар катары моделденет.

Башкаруу эсеби чөйрөсүндө иштетилген маалыматтардын көлөмүнүн интенсивдүү өсүшү башкаруу чечимдерин кабыл алууга олуттуу таасирин тийгизет жана башкаруу аппаратынын ишенимдүү аналитикалык маалыматка болгон муктаждыгын жогорулатат. Бул санариптик экономиканын негизги элементи болгон башкаруу эсебинде чоң маалыматтарды колдонууга мүмкүндүк берет[4].

Чоң маалыматтар менен иштөөдө санариптик технологиялардын кеңейишине байланыштуу иштелип жаткан маалыматты талдоо жана иштетүүнүн жаңы ыкмалары колдонулат. Бул ыкмалар уюмдун башкаруу аппараты тарабынан контролду жүзөгө ашыруу үчүн структураланган жана структураланбаган маалыматты колдонууга мүмкүндүк берет. Мындай принциптерге негизделген башкаруу эсеби маалыматты иштеп чыгуунун ырааттуу жана сызыктуу ыкмалары менен иштеген салттуу ыкмалардан айырмаланат.

Заманбап корпоративдик стратегиялар барган сайын татаал болуп баратат жана уюштуруу механизмдерин жана маалымат системаларынын структураларын калыптандыруу үчүн чоң маалыматтардын аналитикасына таянышат. Заманбап стратегиялык башкаруу эсеп системалары киргизилген маалыматтар, маалымат жана колдо болгон ресурстардын ортосундагы байланыштарды изилдөөгө негизделген жаңы калькуляциялоо ыкмаларын колдонушат.

Санариптик программалык чечимдерди ишке ашыруучу уюмдарда маалыматты иштетүү системасы башкаруу процесстерин жана санариптик аналитикалык тиркемелерди бир бүтүнгө интеграциялоону камтыйт.

Башкаруу эсебинде санариптик технологияларды колдонуу уюмдун бизнес процесстеринен келген маалыматтарды иштетүү ылдамдыгын жогорулатат. Бул бухгалтердик эсеп ишинде эффективдүү өзгөрүүлөрдү, анын ичинде башкаруунун жаңы принциптерин, стратегияларын киргизүүнү жана ишкананын жетекчилиги тарабынан инновацияларды стимулдаштырууну талап кылат.

Технологиялык өзгөрүүлөрдүн натыйжасында өндүрүштүк технологиялардын коштолгон өзгөрүүлөрү башкаруу эсебине олуттуу таасирин тийгизет. Бул бизнес-процесстер жөнүндө маалыматтын агымы үзгүлтүксүз санариптик агымга айланып, 24/7 тынымсыз аналитикалык ишти талап кылган жана салттуу методдор менен шайкеш келбегендигинен көрүнүп турат.

Заманбап стратегиялык башкаруу эсепке алуу системалары бухгалтердик эсеп менен ишкананын иштөө учурунда алынган техникалык маалыматтын ортосундагы ажырымды жоюуга тийиш. Алар функционалдык негизде жана өндүрүштүн уюштуруу жана башкаруу аспектилеринен көз карандысыз болууга тийиш. Башкаруу эсебинин жаңы ыкмалары бухгалтердик эсеп менен бардык деңгээлдеги жетекчилердин ортосундагы бардык уюштуруу процесстерин жана маалымат агымын эске алышы керек.

Чынында эле, бүгүнкү күндө уюмдардын ишмердүүлүгүнө санариптик технологияларды киргизүү бухгалтердик эсептин жана аналитикалык процесстин натыйжалуулугун бир топ жакшыртат. Бул маалымат агымынын тездешинен жана башкаруунун аналитикалык куралдарынын кеңейишинен көрүнүп турат.

Чоң көлөмдөгү маалыматтарды иштеп чыгуу мүмкүнчүлүгү татаал жана кайчылаш функционалдык стратегияларды иштеп чыгуу үчүн шарттарды түзөт, аларды ийгиликтүү ишке ашыруу санариптик программалык чечимдерди колдонууну талап кылат.

Санариптештирүү башкаруу эсебин өнүктүрүүгө да салым кошот. Атайын санариптик аналитикалык каражаттардын жардамы менен эсептөөлөрдү жүргүзүү жана аналитикалык корутундуларды түзүү жеңилдейт.

Мындан тышкары, санариптик чечимдер салттуу стратегиялык эсепке алуу ыкмаларына салыштырмалуу маалыматтын бир топ чоң жана татаал көлөмүн иштетүүгө мүмкүндүк берет.

Колдонулган адабияттардын тизмеси:

1. *Роль бухгалтерского учета в развитии инновационной экономики / Г. К. Омуркулова, Э. В. Самигуллин, А. А. Бектурганова, С. В. Затравина // Вестник Кыргызского государственного университета имени И. Арабаева. – 2023. – № 1. – С. 401-405. – DOI 10.33514/1694-7851-2023-1-401-405. – EDN KIIDEI.*

2. *Исраилов, М. И. Место контроллинга в системе управленческого учета / М. И. Исраилов, Г. К. Омуркулова // Известия ВУЗов Кыргызстана. – 2016. – № 2. – С. 67-71. – EDN VTFTTB.*
3. *Омуркулова, Г. К. Финансовый, управленческий, налоговый учет: различия и взаимосвязь / Г. К. Омуркулова, Н. А. Маматова, А. М. Токтомушева // М. Рыскулбеков атындагы Кыргыз экономикалык университетинин кабарлары. – 2018. – № 3(45). – С. 296-299. – EDN DYTOSW.*
4. *Панахов, А. У. Проблемы и перспективы управленческого учета в цифровой экономике / А. У. Панахов // Учет. Анализ. Аудит. – 2020. – Т. 7, № 5. – С. 6-14. – DOI 10.26794/2408-9303-2020-7-5-6-14. – EDN PXNMVE.*
5. *Омуркулова, Г. К. «цифровая трансформация и устойчивое развитие: анализ взаимосвязи и практические рекомендации для системы образования» / Г. К. Омуркулова, Н. К. Кудабоева, А. А. Арстанбекова // Вестник Кыргызского государственного университета имени И. Арабаева. – 2023. – № 4. – С. 318-322. – DOI 10.33514/1694-7851-2023-4-318-322. – EDN SKPATJ.*
6. *Ермолаева, Е. В. Анализ влияния цифровой трансформации на стратегическое управление компаниями / Е. В. Ермолаева // Молодежная Неделя Науки Института промышленного менеджмента, экономики и торговли : Сборник трудов всероссийской студенческой научно-учебной конференции, Санкт-Петербург, 29 ноября – 03 2022 года. Том Часть 2. – Санкт-Петербург: Федеральное государственное автономное образовательное учреждение высшего образования "Санкт-Петербургский политехнический университет Петра Великого", 2022. – С. 237-240. – EDN DIVZFR.*
7. *Исраилов, Т. М. Необходимость управления себестоимостью продукции в сельскохозяйственных предприятиях методом «direct cost» / Т. М. Исраилов // Известия Иссык-Кульского форума бухгалтеров и аудиторов стран Центральной Азии. – 2023. – № 4(43). – С. 113-119. – EDN IZEFEB.*
8. *Омуркулова, Г. К. Управленческий учет и налогообложение на предприятии / Г. К. Омуркулова, А. А. Бектурганова, А. М. Токтомушева // Интеллектуальный потенциал образовательной организации и социально-экономическое развитие региона: Сборник материалов международной научно-практической конференции Академии МУБиНТ, Ярославль, 06 апреля 2020 года. – Ярославль: ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ (ЧАСТНОЕ УЧРЕЖДЕНИЕ) "МЕЖДУНАРОДНАЯ АКАДЕМИЯ БИЗНЕСА И НОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ (МУБиНТ)", 2020. – С. 301-305. – EDN WANNMJ.*
9. *Организация стратегического управленческого учета в условиях инновационной экономики [Текст] / Э. М. Биймырсаева, Н. К. Суйналиева, Э. Ю. Хусаинова // [Учет и контроль](#). 2022. [№ 2](#). С. 2-8. eISSN: 2415-7783*
10. *Роль управленческого учета в инновационной экономике КР [Текст] / Биймырсаева Э. М. Искандарова А., Астраханцева Е. А. // Наука и инновационные технологии. №1(18). – Бишкек, 2021. ISSN 1694-7762*